

rěčeć – powědać – prajić – rjec

[*rěčeć, zo/hač ...] – tute formy so (wothladajo wot wuwzaćow) njewužiwaja; město toho →

- 1. rěčeć (ip)**
1. powšitkowna kmanosć
 2. konkretnu rěč nałožować móc
 3. uzuelna činitosć
 4. přez dlěši čas

**hižo/derje/spěšnje rěčeć (móc)
rěčeć delnjoserbsce/hebrejsce ...
rady/wjele/stajnje rěčeć
cytu hodžinu/dny dołho rěčeć**

rěčeć z někim wo někim/wo něčim

[*rěčeć **něšto**], ale: rěčeć wulke słowa, rěčeć čěšćinu → powědać, prajić

[*rěčeć **někomu** wo někim/wo něčim] → powědać

[*rěčeć, zo/hač ...] → powědać, prajić

FRAZEOLIZMY: rěčeć někomu do swědomja; rěčeć někomu kaž choremu swinjeću

Bosćij rěči hornjo- a delnjoserbsce. Šimanec džowčička hižo rěči. Naša susodka rady a wjele rěči. Wo tajkich wěcach nihdy njerěču. Rěčće prošu pomalšo, ja Was/Wam njerozumju. Wo tym so tola wšudže rěči. Mój z profesorom hižo husto wo tutej naležnosći rěčachmoj. Ja chcu prošu z knjezom direktorom (po)rěčeć. Referent rěčeše dvě hodžiny, ale samo na sebi njeje ničo prajił. Budź změrom, nětkole ja rěču!

- 2. powědać (ip)**
1. wo někajkim podawku dlěšu rozprawu dać cytu stawizničku powědać a podobne
 2. bajku, žort, anekdotu powědać
 3. = rěčeć (we wobchadnej rěči!)

**wšo/něšto/wo tym powědać, zo ...
bajku/ludowu powěsć powědać
rusce/rady/cytu čas powědać**

powědać někomu něšto; powědać někomu, zo ...

powědać někomu wo někim/wo něčim

powědać bajku/žort/stawizničku

WOBCHADNA RĚČ: powědać z někim wo někim/wo něčim → rěčeć
powědać holandsce → rěčeć nižozemsce

Naša wowka nam přeco bajki powědaše. Knjez Budar móže krasnje wo starých časach powědać. Poskajće, chcu wam žort powědać! Štó je ći to powědać? Moja ćeta je tajka wćipna Jěwa, jej dyrbiš wšo nadrobnje rozpowědać. Doma jenož serbsce powědamy. Ta tla rusce powěda!

- 3. prajić (ip,p)**
1. konkretnje něšto zdžělić, krótku informaciju sposrědkować
 2. po normach rěče něšto formulować

**něšto/wšo prajić;
ničo njeprajić; prajić, zo ...
prajić (něšto) tak/hinak/pólsce
Kak so to praji (jendźelsce)?**

prajić někomu něšto; prajić někomu, zo/hač ...

prajić něšto serbsce/korektnje/prawje/wopaki

Kak so to praji w spisownej rěči/w katolskej narěči?

[*prajić někomu **wo někim/wo něčim**] → powědać

[*prajić **z někim** wo někim/wo něčim] → rěčeć, powědać

rěčeć bjez direktno objekta

prajić z direktnym objektom

Rěč prošu serbsce!

Prajće prošu **něšto** delnjoserbsce!

Njerěč tak spēšnje!

Praj serbsce, **što ty chceš!**

Njerěč!

Praj **to** prošu pomalšo/hišće raz!

Kak dołho je wón rěčał?

Njepraj **nič!** Njepraj, **zo njechaš!**

Wo čim chceće tam rěčeć?

Je da **něšto wažne** prajił?

Ja rěču portugalsce, ale

A **što** chceće prajić?

... **to** ja njemóžu španisce prajić.

Prajće prošu, kak na času je? Ně, to wam njemóžu prajić, nimam časnik. Wokomik, ja wam to hnydom praju. Wčera po wobjedže nan nadobo praji, zo ma překwapjenku. Čehodla njejsy ničo prajiła, ja bych ći tola pomhał! Prošu njepraj nikomu nič, to njetrjeba nchtó wědžeć. Wo rozhlusu wčera prajichu, zo Štó tajke něšto praji? Kak so to serbsce praji? W Slepom pak takle ženje njeprajachu. Ně, tak my to njeprajimy, to je wopaki. Što prajiće serbsce, hdyž chceće so za něšto podžakować? To wona přeco wopaki praji. Praj, što chceš, a njepowědaj dołho!

- 4. rjec, rjeknyć (p)** konkretnje něšto zdžělić, krótku informaciju sposrědkować (= prajić 1., ale nic w imperatiwje!)

rjec někomu něšto; rjec někomu, zo/hač ...

„Wčera smy wo transgresiwnych formach rěčeli. W zwisku z tym sym wam mjez druhim prajił, zo so wone předewšěm w spisownej rěči nałožuja. K tomu pak dyrbyu hišće rjec, zo so wěste transgresiwy tež husto we wobchadnej rěči jewja.“

„Prajće nam tola hišće raz, kak so transgresiwy tworja. Ale rěčće prošu pomalu!“

„Derje. Najprjedy pak chcemy zwučować rěčeć. Štó móže nam krótku bajku z wjele transgresiwnych formami powědać? Hilža, sće tola raz rjekła, zo bajki rady čitaće.“

Prajće prošu, hdže je tu w bliskosći póšta? To wam njemóžu rjec, njejsym z Budyšina. Dočakaj, to móžu ći hnydom rjec. Po snědani mać nadobo rjekny, zo chce so wot nana džělić dać. Čehodla njejsy nič rjekła; ja bych ći tola pjenjezy poččil. To bych chcył jónu rjec. To nam zawěsće nchtó rjec njemóže.

stać w rózku			
stać	leżeć	sedzieć	tęcić
ja staję, ty stajęś, woni staje stać(a), stali (ja stajech, ty staješe, woni stajechu) stejo (wostać) (koho/što) stejo (wostajić)	ja leżą, ty leżęś, woni leżą leżać(a), leżeli (ja leżach, ty leżeše, woni leżach) ležo (wostać) (koho/što) ležo (wostajić)	ja sedzę, ty sedzęś, woni sedzą sedziać(a), sedzieli (ja sedzach, ty sedzeše, woni sedzach) sedžo (wostać) (koho/što) sedžo (wostajić)	ja tęczę, ty tęczęś, woni tęcą tęcać(a), tęceli (ja tęcach, ty tęčeše, woni tęcach) tęcacy (wostajić) (koho/što) tęcacy (wostajić)

stajęć lampu do rózka			
II. dynamiske werby p./ip.			
a) transitiwa + koho/što (+ hdże, dokal)			
stajęć / stajeć	położić / kłaść	sadzić / sadzeć	pójsnyć / pójszeć; powěsnyć / (po)wěšeć
ja staję, ty stajęś, woni staje stajęć(a), stajęći (ja stajech, ty staješe, woni stajechu) woni	położę, ty położęś, woni położę położęć(a), położęći (ja położach, ty położeše, woni położach) położo (położić)	sadzę, ty sadzęś, woni sadzą sadziać(a), sadzieli (ja sadzach, ty sadzeše, woni sadzach) sadžo (sadzić)	pójsnę, ty pójsnęś, woni pójsną pójsnać(a), pójsnali (ja pójsnach, ty pójsneše, woni pójsnach) pójsacy (pójsajęć) (koho/što) pójsacy (pójsajęć)
ja staję, ty stajęś, woni staje stajęć(a), stajęći (ja stajech, ty staješe, woni stajechu) ty	położę, ty położęś, woni położę położęć(a), położęći (ja położach, ty położeše, woni położach) ty	sadzę, ty sadzęś, woni sadzą sadziać(a), sadzieli (ja sadzach, ty sadzeše, woni sadzach) ty	pójsnę, ty pójsnęś, woni pójsną pójsnać(a), pójsnali (ja pójsnach, ty pójsneše, woni pójsnach) ty
ja staję, ty stajęś, woni staje stajęć(a), stajęći (ja stajech, ty staješe, woni stajechu) woni	położę, ty położęś, woni położę położęć(a), położęći (ja położach, ty położeše, woni położach) woni	sadzę, ty sadzęś, woni sadzą sadziać(a), sadzieli (ja sadzach, ty sadzeše, woni sadzach) woni	pójsnę, ty pójsnęś, woni pójsną pójsnać(a), pójsnali (ja pójsnach, ty pójsneše, woni pójsnach) woni
b) intransitiwa (+ hdże, dokal; zwotkel, z čeho)			
stajęć so / stajęćo	lehnęć so / lěhać so	sydnęć so / sydnęćo	sydnęć so / sydnęćo
ja staję so, ty stajęś so, woni staje so stajęćo (ja stajechu, ty staješo, woni stajecho) ty	lehnę so, ty lehnęś so, woni lehnę so lehnęćo (ja lehnęchu, ty lehnęšo, woni lehnęcho) ty	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) ty	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) ty
ja staję so, ty stajęś so, woni staje so stajęćo (ja stajechu, ty staješo, woni stajecho) ty	lehnę so, ty lehnęś so, woni lehnę so lehnęćo (ja lehnęchu, ty lehnęšo, woni lehnęcho) ty	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) ty	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) ty
ja staję so, ty stajęś so, woni staje so stajęćo (ja stajechu, ty staješo, woni stajecho) woni	lehnę so, ty lehnęś so, woni lehnę so lehnęćo (ja lehnęchu, ty lehnęšo, woni lehnęcho) woni	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) woni	sydnę so, ty sydnęś so, woni sydnę so sydnęćo (ja sydnęchu, ty sydnęšo, woni sydnęcho) woni